

Берназюк Ян Олександрович

Ian Bernaziuk

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
суддя Верховного Суду

ORCID: 0000-0002-2353-4836

bernaziuk1979@gmail.com

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА АВТОМАТИЗОВАНІ СИСТЕМИ У ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ Й СУДОЧИНСТВІ: ЛЮДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ, МОТИВОВАНІСТЬ, ПЕРЕВІРЮВАНІСТЬ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ПРАКТИЦІ КАСАЦІЙНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Аналітичний огляд судової практики

Analytical Review of Case Law

Станом на 3 вересня 2026 року

Версія 1.0

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.22274766>

ВСТУП

Використання штучного інтелекту, автоматизованих інформаційних систем та програмних засобів обробки даних поступово стає звичайною складовою професійної юридичної діяльності, публічного адміністрування і судочинства. Цифрові системи здійснюють перевірку та зіставлення відомостей, визначають рівень ризику, формують документи, фіксують процесуальні дії, забезпечують електронне повідомлення, а генеративний штучний інтелект уже використовується для пошуку інформації та підготовки юридичних текстів.

Зміна технології, однак, не усуває вимог законності, достовірності, добросовісності, належної мотивованості та судового контролю. Питання полягає не лише у допустимості застосування певної технології, а передусім у тому, хто відповідає за юридично значущий результат, сформований із її використанням; коли такий результат потребує перевірки людиною; яке значення мають помилки в алгоритмі або первинних даних; якими є межі втручання посадової особи у нормативно визначену автоматизовану процедуру.

Для адміністративного права ці питання мають особливе значення. Автоматизована система не діє поза межами компетенції органу, який її використовує, а цифровий спосіб здійснення адміністративної функції не змінює конституційної вимоги до суб'єкта владних повноважень діяти на підставі, у межах повноважень та у спосіб, установлені законом.

В українському законодавстві така логіка дістала пряме закріплення. Зокрема, стаття 62 Закону України «Про адміністративну процедуру» допускає здійснення адміністративного провадження у визначених законом випадках в автоматичному

режимі, тобто за допомогою програмних засобів без втручання людини, одночасно покладаючи відповідальність за адміністративні акти, прийняті в такому режимі, на адміністративний орган. Частина друга статті 53 цього Закону відносить до засобів доказування, серед іншого, дані національних електронних інформаційних ресурсів та результати обробки чи перевірки даних в автоматичному режимі.

У практиці Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду (далі – КАС ВС) ці питання розвиваються за кількома взаємопов'язаними напрямками: відповідальність правника за використання генеративного штучного інтелекту; відповідальність органу за автоматизований адміністративний результат; розподіл функцій між інформаційною системою та посадовою особою; вимоги до достовірності й перевірюваності даних; доказове значення автоматично сформованих системних записів; межі формалізму в умовах електронного судочинства.

Цей Огляд ґрунтується на аналізі 14 судових актів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду, ухвалених у 2023–2026 роках. Добір судових актів здійснено за критерієм їх безпосередньої або контекстуальної релевантності питанням використання штучного інтелекту, автоматизованих систем, цифрових даних, людського контролю та відповідальності. Огляд відображає стан судової практики станом на 3 вересня 2026 року та не претендує на вичерпне охоплення всіх рішень КАС ВС, у яких порушуються питання цифровізації.

За ступенем безпосереднього зв'язку з предметом Огляду судові акти належать до двох груп. До першої входять рішення, у яких використання штучного інтелекту, автоматизованої системи, автоматична обробка даних або сформований системою цифровий результат безпосередньо становили елемент спірних правовідносин. Друга група охоплює рішення, використані для визначення загальних стандартів мотивованості, достовірності даних, доказування, належного адміністрування та судового контролю, які мають значення і для цифровізованих процедур. Такий поділ дає змогу не ототожнювати цифрову форму правовідносин із наявністю спеціального правового висновку щодо автоматизації.

З аналізованої практики простежується спільний підхід: автоматизація може змінити спосіб виконання професійної чи адміністративної функції, однак не створює окремого суб'єкта юридичної відповідальності. Для визначення відповідальності за автоматизований результат необхідно встановити, у чому полягає дефект та хто відповідно до закону відповідає за правила функціонування системи, достовірність первинних даних або юридичне використання сформованого результату.

Ключові слова: штучний інтелект; генеративний штучний інтелект; автоматизовані системи; автоматизоване адміністративне провадження; людський контроль; публічне адміністрування; мотивованість; перевірюваність; цифрові докази; електронне судочинство; відповідальність; ЄДЕБО; ЄДЕССБ; ЄСІКС.

Artificial Intelligence and Automated Systems in Public Administration and Adjudication: Human Oversight, Reason-Giving, Verifiability and Responsibility in the Case Law of the Administrative Cassation Court within the Supreme Court of Ukraine

Abstract

This analytical review examines the case law of the Administrative Cassation Court within the Supreme Court of Ukraine concerning artificial intelligence, automated systems and legally significant outputs generated by digital systems in public administration and adjudication. Based on fourteen judicial acts delivered between 2023 and 2026, the review identifies several interconnected approaches: professional responsibility for the use of generative AI; responsibility of public authorities for automated administrative outcomes; allocation of functions between information systems and public officials; requirements concerning data reliability and verifiability; the evidentiary value of automatically generated system records; and the limits of formalism in electronic proceedings. The analysis shows that automation may alter the technological means by which a professional or administrative function is performed, but it does not create an independent bearer of legal responsibility. Responsibility depends on the normative allocation of powers and on the source of the defect, including the rules or algorithms governing the system, the accuracy of primary data and the subsequent legal use of the generated output. The review also highlights the role of human oversight, reason-giving, verifiability and judicial review in preventing accountability gaps in digitalised legal procedures.

Keywords: artificial intelligence; generative artificial intelligence; automated systems; automated administrative procedure; human oversight; public administration; reason-giving; verifiability; digital evidence; electronic justice.

1. Використання штучного інтелекту в судовому процесі: перевірка результату та відповідальність користувача

1.1. Ухвала від 15 січня 2026 року у справі № 240/14153/24

Ухвала КАС ВС від 15.01.2026, справа № 240/14153/24, адміністративне провадження № К/990/56043/25 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133336040>

Ця справа безпосередньо стосувалася використання генеративного штучного інтелекту під час підготовки процесуального документа. У поданих до Верховного Суду матеріалах містилися посилання на судові рішення, існування яких не підтвердилося. Суд пов'язав таку ситуацію з ризиком використання генеративного штучного інтелекту без належної професійної перевірки отриманого результату.

Верховний Суд не виходив із того, що використання ШІ як допоміжного засобу є забороненим. Визначальним є інше: результат його роботи повинен бути перевірений особою, яка використовує цей результат у професійній діяльності. Генеративний інструмент не замінює правового аналізу, перевірки джерел та особистої відповідальності автора процесуального документа за наведені у ньому відомості.

Такий підхід має і процесуальний вимір. Подання документа із вигаданими судовими рішеннями або іншими неперевіреними відомостями може виходити за межі звичайної помилки та оцінюватися з погляду добросовісності користування процесуальними правами, належного виконання професійних обов'язків і вимог статті 45 КАС України. Суд також зазначив, що подання процесуальних документів, згенерованих із використанням ШІ без належної фахової перевірки, за відповідних обставин може свідчити про неповагу до Суду.

Отже, юридично значущим є не сам факт використання генеративного штучного інтелекту, а відсутність належної перевірки результату та подальше використання недостовірної інформації у процесуальному документі.

1.2. Ухвала від 3 лютого 2026 року у справі № 340/2365/25

Ухвала КАС ВС від 03.02.2026, справа № 340/2365/25, адміністративне провадження № К/990/2939/26 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133764626>

У цій справі Верховний Суд установив, що наведені у касаційній скарзі номери та дати судових рішень були вигаданими, а приписані Верховному Суду правові висновки не відповідали дійсності. Суд прямо зазначив, що такі обставини можуть свідчити про використання допоміжних засобів автоматизованого генерування тексту, зокрема штучного інтелекту, без належної перевірки достовірності отриманого результату.

Важливим є сформульоване Судом правило щодо відповідальності автора документа: незалежно від способу його підготовки відповідальність за достовірність наведених відомостей покладається на особу, яка звертається до суду. Технологія підготовки тексту не змінює суб'єкта процесуальних обов'язків і не переносить на програмне забезпечення ризик недостовірного змісту.

Ухвала розвиває підхід, сформульований у справі № 240/14153/24. У сукупності ці справи свідчать, що використання генеративного ШІ у процесуальній діяльності оцінюється не як окрема форма юридичної діяльності, а як застосування допоміжного інструменту, результат якого повинен пройти професійну перевірку до його використання у суді.

1.3. Ухвала від 19 червня 2025 року у справі № 520/6119/23

Ухвала КАС ВС від 19.06.2025, справа № 520/6119/23, адміністративне провадження № К/990/17781/25 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128263149>

Допоміжний аспект використання ШІ порушувався у справі про поновлення процесуального строку. Сторона пояснювала затримку, зокрема, необхідністю сформулювати правову позицію, знайти відповідну судову практику та скористатися платною версією штучного інтелекту.

Верховний Суд не визнав такі обставини об'єктивною і непереборною перешкодою для своєчасного вчинення процесуальної дії. Проблеми з вибором правової позиції, пошуком судової практики, доступом до баз даних або необхідністю використання

певного інструменту ШІ належать до організації діяльності сторони та самі по собі не утворюють поважної причини пропуску процесуального строку.

Цей підхід доповнює попередні дві справи. Особа не лише відповідає за правильність результату, отриманого за допомогою ШІ, а й не може перекладати на обраний спосіб підготовки документа ризики несвоєчасного виконання власного процесуального обов'язку.

Таким чином, у практиці КАС ВС простежується послідовний підхід: штучний інтелект може бути професійним допоміжним засобом, але не замінює перевірки людиною і не переносить на технологію відповідальність за зміст, достовірність та своєчасність процесуальної діяльності.

2. Відповідальність за алгоритмічно сформований адміністративний результат

2.1. Постанова від 20 травня 2026 року у справі № 280/9417/24

Постанова КАС ВС від 20.05.2026, справа № 280/9417/24, адміністративне провадження № К/990/20592/25 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136682961>

Ця постанова має центральне значення для розуміння підходу КАС ВС до автоматизованого публічного адміністрування.

Спір виник через інформацію, сформовану в Єдиній державній електронній базі з питань освіти (ЄДЕБО), щодо послідовності здобуття освіти. Автоматизований результат мав безпосереднє юридичне значення для особи, зокрема в контексті права на відстрочку від призову під час мобілізації.

У пунктах 81–99 постанови, особливо у пунктах 88–93, Верховний Суд розглянув співвідношення цифровізації адміністративної процедури та відповідальності компетентного органу. Застосування автоматизованих засобів не звільняє суб'єкта владних повноважень від вимог частини другої статті 19 Конституції України, обов'язку діяти законно та забезпечувати достовірність юридично значущої інформації.

Програмні засоби обробки даних мають допоміжний характер. Автоматизований результат не повинен підміняти правову оцінку обставин, якщо така оцінка необхідна для правильного застосування закону. Цифрові технології мають забезпечувати здійснення адміністративної функції, а не створювати підставу для усунення компетентного органу від відповідальності за наслідки цієї функції.

Особливе значення має висновок про неможливість перекладення відповідальності за незаконний результат на технічний алгоритм або заклад освіти, який не має повноважень змінювати його параметри, якщо саме Міністерство освіти і науки України відповідно до нормативного регулювання визначає вимоги до функціонування системи та забезпечує реалізацію відповідних повноважень.

Для цього Огляду постанова є ключовою, оскільки поєднує в одному правовому підході людський контроль, достовірність даних, відповідальність компетентного органу, межі автоматизації та вимогу законності юридично значущого результату.

2.2. Постанова від 26 листопада 2025 року у справі № 160/29658/24

Постанова КАС ВС від 26.11.2025, справа № 160/29658/24, адміністративне провадження № К/990/28815/25 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132102704>

У цій справі Верховний Суд дослідив розподіл компетенції між Міністерством освіти і науки України, технічним адміністратором ЄДЕБО та закладами освіти у зв'язку з формуванням відомостей системою в автоматизованому режимі.

У пунктах 58–62 постанови Суд установив, що відповідна довідка формується автоматизовано згідно з алгоритмами, закладеними в ЄДЕБО. Міністерство освіти і науки України визначає вимоги до програмного забезпечення та алгоритми формування інформації, тоді як технічний адміністратор забезпечує технічне функціонування системи, а заклади освіти не уповноважені змінювати її програмні параметри чи алгоритми.

За таких обставин обов'язок забезпечити належне формування спірного результату пов'язується із суб'єктом, якому нормативно належать відповідні повноваження. Верховний Суд визнав таким суб'єктом Міністерство освіти і науки України.

Ця постанова дозволяє конкретизувати загальнішу тезу: при вирішенні питання про відповідальність за автоматично сформований адміністративний результат слід установити, хто визначає нормативні та технічні правила, за якими система формує юридично значущу інформацію.

2.3. Постанова від 24 квітня 2025 року у справі № 280/3642/23

Постанова КАС ВС від 24.04.2025, справа № 280/3642/23, адміністративне провадження № К/990/77/25 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126854551>

Справа стосувалася застосування адміністративно-господарських санкцій за невиконання нормативу робочих місць для осіб з інвалідністю. Відомості, необхідні для визначення наявності підстав для санкції, опрацьовувалися в автоматизованому режимі на підставі даних державних інформаційних ресурсів.

Особливе значення мають пункти 81–85 постанови, у яких Верховний Суд, враховуючи, що Закон України «Про адміністративну процедуру» набрав чинності після виникнення спірних правовідносин, звернувся до його положень як до нормативного орієнтира щодо автоматизованого адміністративного провадження. Частина друга статті 53 цього Закону передбачає можливість використання як засобів доказування даних національних електронних інформаційних ресурсів і результатів автоматичної обробки чи перевірки даних. Стаття 62 допускає автоматизоване адміністративне провадження та водночас прямо встановлює відповідальність адміністративного органу за адміністративні акти, прийняті в автоматичному режимі.

Отже, автоматизація змінює технологію здійснення адміністративної функції, але сама по собі не змінює визначеного законом суб'єкта відповідальності за адміністративний акт.

Водночас ця справа показує іншу сторону розподілу ризиків. У пунктах 75–78 Верховний Суд звернув увагу на відповідальність роботодавця за достовірність первинної звітності, яка надходить до державних інформаційних ресурсів. Суд також виходив із необхідності з'ясувати, чи вживала особа належних заходів для виправлення поданих нею відомостей у відповідний строк.

Отже, перевірюваність автоматизованого результату не усуває відповідальності особи за достовірність первинних даних, подання яких закон покладає саме на неї.

Постанова не завершила вирішення спору по суті: судові рішення попередніх інстанцій було скасовано, а справу направлено на новий розгляд. Тому її значення для предмета цього Огляду полягає насамперед у застосованих Судом нормативних положеннях та підході до розмежування відповідальності за автоматизований акт і відповідальності за первинні дані, на яких він ґрунтується.

2.4. Постанова від 4 липня 2024 року у справі № 520/16250/23

Постанова КАС ВС від 04.07.2024, справа № 520/16250/23, адміністративне провадження № К/990/825/24 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120186679>

Спір стосувався автоматизованого формування витягу з технічної документації про нормативну грошову оцінку земельної ділянки, в якому було застосовано неправильний коефіцієнт. Юридично значущий результат був сформований із використанням програмних засобів та геоінформаційної системи.

Верховний Суд виходив із того, що застосування програмного забезпечення не звільняє компетентний орган від обов'язку забезпечити відповідність сформованого документа нормативному регулюванню. Якщо інформаційна система формує результат, що суперечить установленим правилам, орган не може обґрунтовувати його правомірність самим фактом автоматичного обчислення.

Для предмета цього Огляду ця постанова підтверджує загальніший підхід: автоматизована система є способом здійснення адміністративної діяльності, а не самостійним носієм владних повноважень. Помилка програмного обчислення не утворює «зони безвідповідальності» між особою та органом, який використовує відповідну систему.

2.5. Розподіл ризику за джерелом помилки

Зіставлення справ № 280/9417/24, № 160/29658/24, № 280/3642/23 і № 520/16250/23 дозволяє зробити важливе розмежування.

Якщо неправильний результат зумовлений правилами чи алгоритмом, які відповідно до нормативного розподілу компетенції визначає або контролює компетентний орган, ризик такого дефекту не може перекладатися на особу, технічного адміністратора чи інший суб'єкт, який не визначає відповідний алгоритм. Якщо ж дефект виник у первинних відомостях, які відповідно до закону повинна подавати сама особа, значення має виконання нею обов'язку щодо достовірності таких даних і своєчасного їх виправлення.

Отже, розподіл відповідальності залежить не від того, що результат сформовано автоматично, а від джерела помилки та нормативного розподілу обов'язків між учасниками відповідної процедури.

3. Автоматизована адміністративна процедура: розподіл функцій між системою та посадовою особою

3.1. Постанова від 24 жовтня 2023 року у справі № 420/11131/22

Постанова КАС ВС від 24.10.2023, справа № 420/11131/22, адміністративне провадження № К/990/9882/23 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114524417>

Спір виник у зв'язку з поверненням Управлінням державного архітектурно-будівельного контролю Одеської міської ради на доопрацювання повідомлення від 13 червня 2022 року № ОД051220613697 про початок виконання будівельних робіт щодо об'єкта з незначними наслідками (СС1). Причинами повернення були незазначення шифру проектної документації та неузгодженість відомостей щодо дати експертного звіту.

У пунктах 47–59 постанови Верховний Суд проаналізував механізм роботи Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва (ЄДЕССБ). Порядок № 681 передбачав автоматичний аналіз поданих даних щодо повноти, відповідності формату, логічності та достовірності, визначення рівня ризику і, залежно від нього, типу процедури розгляду документа. За низького рівня ризику передбачалася автоматична реєстрація без участі посадової особи, за середнього та високого – розгляд за участю посадових осіб, а за критичного – автоматичне блокування можливості подання документа.

Суд установив, що повідомлення позивачів не належало до критичного рівня ризику, а тому його блокування Порядком № 681 не передбачалося; воно підлягало реєстрації у Реєстрі будівельної діяльності. Законодавство також не наділяло посадову особу органу державного архітектурно-будівельного контролю повноваженням повертати таке повідомлення на доопрацювання.

Значення постанови полягає в тому, що встановлений нормативним актом порядок функціонування автоматизованої системи не лише забезпечує діяльність адміністративного органу, а й може визначати межі допустимих дій посадової особи. Людське втручання не може перетворюватися на створення додаткової процедури або способу реагування, яких законодавство не передбачає.

3.2. Постанова від 11 березня 2025 року у справі № 460/22384/23

Постанова КАС ВС від 11.03.2025, справа № 460/22384/23, адміністративне провадження № К/990/44317/24 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125756659>

Спір стосувався відмови у наданні містобудівних умов та обмежень для будівництва підземного паркінгу. Одним із аргументів адміністративного органу була невідповідність цільового призначення земельної ділянки параметрам, які перевіряються засобами ЄДЕССБ, та пов'язана з цим відсутність технічної можливості сформулювати позитивний результат адміністративної послуги.

У пунктах 47–71 постанови Верховний Суд докладно дослідив автоматизований механізм перевірки. Під час формування і подання заяви система автоматично аналізує дані за критеріями повноти, відповідності формату, логічності та достовірності, визначає рівень ризику, а за критичного рівня блокує подання документа без участі реєстратора.

У пункті 68 Суд наголосив, що основним механізмом є автоматична перевірка програмними засобами системи. Втручання реєстратора допускається у випадках, коли система не здатна автоматично перевірити визначені критерії. При цьому реєстратор не уповноважений змінювати автоматично визначений критичний рівень ризику.

У конкретній справі заява позивача була прийнята системою та подавалася через портал «Дія», що мало значення для оцінки твердження органу про неможливість відповідної процедури. Верховний Суд також визнав помилковим висновок про необхідність зміни виду цільового призначення земельної ділянки, скасував постанову апеляційного суду та залишив у силі рішення суду першої інстанції про задоволення позову.

Ця постанова показує гарантійну функцію належно врегульованої автоматизації. У визначених законом випадках програмна перевірка не лише підвищує швидкість опрацювання даних, а й стандартизує процедуру та зменшує можливість довільного відступу посадової особи від установлених правил.

4. Мотивованість, достовірність даних і перевірюваність юридично значущого результату

У цьому Огляді перевірюваність розуміється як можливість установити, на яких фактичних даних і правових підставах ґрунтується юридично значущий результат, оцінити правильність використаних відомостей та визначити суб'єкта, відповідального за прийняте рішення або сформований документ.

Такий підхід не передбачає створення окремої вимоги, невідомої адміністративному праву. У судовій практиці відповідний стандарт проявляється через уже усталені вимоги обґрунтованості, мотивованості, достовірності, повноти встановлення обставин та можливості судової перевірки.

4.1. Постанова від 11 вересня 2023 року у справі № 420/14943/21

Постанова КАС ВС від 11.09.2023, справа № 420/14943/21, адміністративне провадження № К/990/8225/23 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113405942>

Ця справа не є справою про автоматизоване прийняття рішення. Її предметом була правомірність відмови органу державного архітектурно-будівельного контролю у видачі сертифіката про готовність об'єкта до експлуатації. Використання електронного сервісу було лише способом подання документів.

Для цього Огляду постанова має контекстуальне значення через сформульований Верховним Судом стандарт обґрунтованості рішення суб'єкта владних повноважень. Суд пов'язав належне мотивування, зокрема, з логічністю та

структурованістю мотивів, їх зв'язком із конкретними нормами права, правовою оцінкою фактичних обставин, відповідністю висновків установленим обставинам та відсутністю висновків, які не мають належного мотивування.

Цей стандарт має значення і для цифровізованого адміністрування. Використання інформаційної системи або автоматичної обробки даних не усуває обов'язку органу надати зрозуміле правове обґрунтування рішення в тій частині, де закон вимагає індивідуальної оцінки обставин.

4.2. Постанова від 7 липня 2026 року у справі № 460/14758/24

Постанова КАС ВС від 07.07.2026, справа № 460/14758/24, адміністративне провадження № К/990/20442/26 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/138037920>

Спир стосувався чотирьох довідок Управління Служби безпеки України (СБУ) в Рівненській області від 1 серпня 2024 року про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії, в яких надбавку за особливості проходження служби було визначено у розмірі 52 %, а премію – 10 %. Суди попередніх інстанцій вважали такі показники правомірними, оскільки вони не перевищували нормативно встановлених граничних розмірів.

У пунктах 62–71 Верховний Суд визнав такий підхід недостатнім. Визначальним було не лише дотримання граничних показників, а й установлення фактичних середніх розмірів відповідних виплат за аналогічною посадою станом на січень 2020, 2021, 2022 і 2023 років. У пункті 71 Суд зазначив, що відповідні показники мають визначатися на підставі належних, достовірних і перевірених даних. У пунктах 81–89 Суд дійшов висновку про неповне встановлення судами обставин справи, скасував їх рішення та направив справу на новий розгляд.

Для предмета Огляду ця постанова має контекстуальне значення. Юридично значущий результат не стає правомірним лише тому, що формально перебуває в установлених межах; він повинен ґрунтуватися на тих фактичних даних, які закон визначає релевантними. Цей стандарт має особливе значення для цифровізованих процедур, у яких результат залежить від масивів даних та правильності їх обробки.

Оскільки справу направлено на новий розгляд, у цьому Огляді використовуються лише сформульовані касаційним судом вимоги до достовірності та перевірки релевантних даних без оцінки остаточного вирішення спору.

5. Цифровий запис, електронні докази та судова перевірка

5.1. Постанова від 26 серпня 2026 року у справі № 160/34163/25

Постанова КАС ВС від 26.08.2026, справа № 160/34163/25, адміністративне провадження № К/990/25589/26 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139254792>

Спир стосувався визначення моменту вручення судового рішення через Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему (ЄСІКС) та наслідків автоматично сформованої довідки про його доставлення до електронного кабінету. Учасник

справи заперечував факт належного отримання документа та посилався на неправильні ідентифікаційні дані.

Верховний Суд виходив із того, що електронний кабінет є персоналізованим засобом електронної взаємодії, тому юридичне значення має доставлення документа до електронного кабінету саме тієї особи, якій його належить вручити. За наявності конкретних і обґрунтованих заперечень щодо належної ідентифікації адресата самого факту автоматичного формування довідки про доставлення недостатньо.

У пунктах 56–73 та 85–102 постанови Суд дослідив значення ідентифікаційних даних та необхідність перевірки відомостей автоматизованої системи. У пункті 100 сформульовано ключовий для цієї справи висновок: при вирішенні питання про дотримання процесуального строку визначальним є не сам факт формування системою довідки, а встановлення того, що документ фактично доставлено до електронного кабінету належного учасника справи.

Отже, автоматично сформований системний запис може бути доказом юридично значущої події, однак за наявності конкретних обставин, які ставлять під сумнів правильність його формування або ідентифікацію адресата, такий запис підлягає змістовній перевірці. Автоматизація доказування не означає неспростовності автоматизованого результату.

Справу направлено до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду; тому в цьому Огляді використовується лише сформульований Верховним Судом процесуальний стандарт перевірки належності електронного вручення, а не оцінка спору по суті.

5.2. Постанова від 20 червня 2023 року у справі № 420/4540/22

Постанова КАС ВС від 20.06.2023, справа № 420/4540/22, адміністративне провадження № К/990/32869/22 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111724996>

У цій справі Верховний Суд оцінював цифрову інформацію, зокрема дані електронних картографічних сервісів, у контексті доказування фактичних обставин.

Її значення для цього Огляду полягає не у формуванні спеціального стандарту автоматизованого адміністративного рішення, а у визнанні того, що цифрові дані та інформація, створена або відображена за допомогою електронних сервісів, входять до доказового середовища сучасного адміністративного судочинства і підлягають оцінці разом з іншими доказами відповідно до загальних правил КАС України.

Цифрове походження інформації саме по собі не визначає її достовірності чи достатності. Вирішальним залишається судова оцінка належності, допустимості, достовірності доказу та його зв'язку з іншими встановленими обставинами.

5.3. Постанова від 1 травня 2023 року у справі № 540/913/21

Постанова КАС ВС від 01.05.2023, справа № 540/913/21, адміністративне провадження № К/9901/40933/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110568942>

Ця постанова використовується в Огляді як контекстуальне джерело щодо юридичної фікції повідомлення та недопустимості надмірного формалізму.

Спір виник у зв'язку із застосуванням Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП), санкції до суб'єкта господарювання та, серед іншого, стосувався належності його повідомлення. У пунктах 75–81 Верховний Суд розмежував фактичне повідомлення та юридичну фікцію повідомлення, з якою закон пов'язує відповідні правові наслідки. Суд також наголосив на недопустимості надмірного формалізму та «правового пуризму» при оцінці процедурних порушень.

Для цифрових процедур цей підхід має допоміжне значення. Електронна або автоматизована фіксація юридичного факту може породжувати передбачені законом наслідки лише за дотримання нормативних умов, з якими закон пов'язує відповідну фікцію. Водночас сама ця постанова не формує спеціального стандарту доказової сили автоматизованого системного запису — такий стандарт значно безпосередніше простежується у справі № 160/34163/25.

6. Узагальнення сформованих підходів

Аналіз практики КАС ВС дає підстави розрізняти щонайменше три рівні розподілу юридично значущих обов'язків і відповідальності у зв'язку із застосуванням штучного інтелекту та автоматизованих систем.

Перший рівень стосується **користувача технології**. Особа, яка використовує генеративний штучний інтелект для підготовки процесуального документа, відповідає за перевірку результату, достовірність наведених відомостей, добросовісність процесуальної поведінки та дотримання строків.

Другий рівень стосується **суб'єкта публічної адміністрації**, який використовує автоматизовану систему для здійснення визначених законом повноважень. Автоматичне формування документа чи показника не звільняє орган від обов'язків, покладених на нього законом, якщо саме він визначає або контролює правила функціонування системи чи відповідає за юридичне використання сформованого нею результату для реалізації владних повноважень.

Третій рівень пов'язаний із **джерелом первинних даних**. Якщо закон покладає на особу обов'язок подати достовірні відомості, автоматичне опрацювання цих відомостей державою не усуває відповідальності самої особи за їх правильність. Тому визначення суб'єкта, який несе ризик помилки, потребує встановлення не лише того, хто використовує автоматизовану систему, а й того, де саме виник дефект — у правилах роботи системи, у первинних даних чи під час подальшого юридичного використання сформованого результату.

Практика щодо ЄДЕССБ додатково демонструє, що автоматизація може мати не лише ризики, а й гарантійне значення. Якщо законодавство чітко визначає, які критерії перевіряються автоматично, який рівень ризику вони формують та коли допускається втручання посадової особи, автоматизація обмежує простір для

довільної зміни процедури або створення додаткових підстав для негативного рішення.

Водночас автоматично сформований цифровий запис не набуває лише через своє походження абсолютної доказової сили. Якщо особа наводить конкретні обставини, які ставлять під сумнів правильність автоматизованого результату, суд повинен оцінити ці обставини та, коли це необхідно, перевірити відомості системи.

Автоматизація не створює самостійного суб'єкта юридичної відповідальності. Для визначення відповідальності за автоматизований результат необхідно встановити суб'єкта, який відповідно до закону відповідає за правила функціонування системи, достовірність первинних даних або юридичне використання сформованого результату.

ВИСНОВКИ

1. Автоматизація змінює спосіб здійснення публічної або професійної функції, але не усуває встановлених законом обов'язків і відповідальності компетентного суб'єкта. Саме по собі посилання на програмне забезпечення, алгоритм чи генеративний штучний інтелект не звільняє особу або орган від установлених законом обов'язків щодо достовірності, законності та належної мотивованості юридично значущого результату.

2. Використання генеративного штучного інтелекту в юридичній діяльності є допустимим як допоміжний засіб за умови належної професійної перевірки його результату. Відповідальність за зміст процесуального документа, достовірність судової практики та інших відомостей несе особа, яка подає документ до суду. Використання ШІ без перевірки може мати наслідки з погляду доброчесності процесуальної поведінки та належного виконання професійних обов'язків.

3. В автоматизованому публічному адмініструванні відповідальність визначається за нормативним розподілом компетенції, а не за технічним способом формування результату. Якщо неправильний результат зумовлений правилами чи алгоритмом, які відповідно до нормативного розподілу компетенції визначає або контролює компетентний орган, ризик такого дефекту не може перекладатися на особу, технічного адміністратора чи іншого суб'єкта, який не має відповідних повноважень щодо формування цих правил або алгоритму.

4. Розподіл ризику помилки залежить від джерела дефекту. Помилка в правилах або алгоритмі, за які відповідно до нормативного розподілу компетенції відповідає суб'єкт публічної адміністрації, не повинна перекладатися на особу чи технічного адміністратора, який не визначає ці правила. Якщо неправильний результат зумовлений недостовірними первинними даними, подання яких є обов'язком приватного суб'єкта, значення має належне виконання ним обов'язку щодо достовірності та своєчасного виправлення таких даних.

5. Автоматизація може виконувати гарантійну функцію. Нормативно визначена автоматична перевірка здатна стандартизувати адміністративну процедуру, забезпечувати однакове застосування критеріїв та обмежувати довільне втручання

посадової особи. Водночас втручання людини залишається необхідним у випадках, у яких закон вимагає індивідуальної оцінки або сама система не здатна перевірити юридично значущі обставини.

6. Автоматично сформований результат або системний запис не є неспростовним лише через його цифрове походження. За наявності конкретних і обґрунтованих сумнівів щодо правильності даних, ідентифікації особи чи дотримання нормативних умов такий результат підлягає перевірці за загальними правилами адміністративного судочинства.

7. Цифровізація не зменшує вимог до мотивованості та достовірності адміністративного рішення. Юридично значущий результат повинен ґрунтуватися на належних і перевірених даних та, коли закон передбачає індивідуальне рішення органу, містити достатні мотиви, які дозволяють особі зрозуміти підстави рішення, а суду – перевірити його правомірність.

8. Розвиток автоматизованого публічного адміністрування та електронного судочинства має відбуватися без утворення «зон безвідповідальності» та без надмірного процесуального формалізму. Технологічний спосіб здійснення функцій повинен забезпечувати, а не послаблювати законність, достовірність даних, можливість виправлення помилки та ефективний судовий контроль.

Перелік проаналізованих судових актів

1. Ухвала Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 15 січня 2026 року у справі № 240/14153/24, адміністративне провадження № К/990/56043/25 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133336040>

2. Ухвала Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 3 лютого 2026 року у справі № 340/2365/25, адміністративне провадження № К/990/2939/26 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133764626>

3. Ухвала Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 19 червня 2025 року у справі № 520/6119/23, адміністративне провадження № К/990/17781/25 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128263149>

4. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 20 травня 2026 року у справі № 280/9417/24, адміністративне провадження № К/990/20592/25 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136682961>

5. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 26 листопада 2025 року у справі № 160/29658/24, адміністративне провадження № К/990/28815/25 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132102704>

6. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 24 квітня 2025 року у справі № 280/3642/23, адміністративне провадження № К/990/77/25 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126854551>

7. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 4 липня 2024 року у справі № 520/16250/23, адміністративне провадження № К/990/825/24 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120186679>
8. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 24 жовтня 2023 року у справі № 420/11131/22, адміністративне провадження № К/990/9882/23 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114524417>
9. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 11 березня 2025 року у справі № 460/22384/23, адміністративне провадження № К/990/44317/24 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125756659>
10. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 11 вересня 2023 року у справі № 420/14943/21, адміністративне провадження № К/990/8225/23 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113405942>
11. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 7 липня 2026 року у справі № 460/14758/24, адміністративне провадження № К/990/20442/26 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/138037920>
12. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 26 серпня 2026 року у справі № 160/34163/25, адміністративне провадження № К/990/25589/26 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139254792>
13. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 20 червня 2023 року у справі № 420/4540/22, адміністративне провадження № К/990/32869/22 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111724996>
14. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 1 травня 2023 року у справі № 540/913/21, адміністративне провадження № К/9901/40933/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110568942>

Пов'язані публікації та матеріали автора:

1. Bernaziuk I. Artificial Intelligence in the Ukrainian Judiciary: Charting the Course Under the Digital Gavel. Constitutionalist.com.ua. 2025. URL: <https://constitutionalist.com.ua/artificial-intelligence-in-the-ukrainian-judiciary-charting-the-course-under-the-digital-gavel> (дата звернення: 03.09.2026).
2. Берназюк Я. Ера ШІ й роль верховних судів у цифровій трансформації правосуддя. Юридична газета. 2025. № 4 (792). С. 16–18. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/era-shi-y-rol-verhovnih-sudiv-u-cifroviy-transformaciyi-pravosuddya.html> (дата звернення: 03.09.2026).
3. Берназюк Я. Принцип фахового людського контролю як основа взаємодії правосуддя та штучного інтелекту: презентація доповіді на тренінгу для суддів місцевих та апеляційних судів (м. Одеса, 15 жовтня 2025 р.) / Верховний Суд; Національна школа суддів України. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2025/147_Professional_Human_Oversight_Justice_AI_bernaziuk.pdf (дата звернення: 03.09.2026).

4. Берназюк Я. ШІ в національному судочинстві: еволюція правових позицій: презентація доповіді на науково-практичному тренінгу «Застосування штучного інтелекту у суддівській діяльності» (м. Київ, 5 березня 2026 р.) / Верховний Суд; Національна школа суддів України; Рада Європи. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezent2026/175_AI_in_National_Judicial_Proceedings_Evolution_Legal_Positions_bernaziuk.pdf (дата звернення: 03.09.2026).

5. Берназюк Я. ШІ та розгляд справ в автоматичному режимі: національні та міжнародні стандарти: презентація доповіді на IX Міжнародному правничому форумі «Права людини та публічне врядування» (м. Чернівці, 29 травня 2026 р.) / Верховний Суд. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezent2026/193_AI_Automated_Adjudication_NationalInternational_Standards_bernaziuk.pdf (дата звернення: 03.09.2026).

6. Берназюк Я. Штучний інтелект і його використання для забезпечення єдності судової практики як складової довіри до суду. Слово Національної школи суддів України. 2024. № 4 (49). С. 16–35. DOI: 10.37566/2707-6849-2024-4(49)-2. URL: https://slovo.nsj.gov.ua/images/pdf/2024_4_49/nsj_4_49_2024.pdf (дата звернення: 03.09.2026).

Декларація прозорості щодо використання штучного інтелекту

Під час підготовки цього Огляду інструменти штучного інтелекту використовувалися як допоміжний засіб для структурного й мовного редагування тексту, перевірки його внутрішньої логіки, виявлення повторів та опрацювання альтернативних редакцій окремих формулювань.

Штучний інтелект не був самостійним джерелом правових висновків і не замінював авторського визначення предмета дослідження та аналізу судових рішень. Відомості про зміст судових актів, їх реквізити та правові висновки перевірялися за повними текстами відповідних рішень.

Концепція Огляду, добір і правова оцінка судової практики, визначення її значення, формулювання авторських узагальнень і висновків, а також остаточна редакція тексту належать автору. Результати, отримані за допомогою штучного інтелекту, підлягали критичній перевірці та приймалися, змінювалися або відхилялися автором.

Авторська примітка

Цей Огляд є авторським інформаційно-аналітичним матеріалом і не є офіційним оглядом або офіційною позицією Верховного Суду.

Автор був суддею-доповідачем у частині проаналізованих у цьому Огляді справ; наведені узагальнення є авторським науково-аналітичним осмисленням оприлюднених судових актів і не становлять їх офіційного тлумачення.

Наведені узагальнення ґрунтуються на правових висновках і підходах, сформульованих у відповідних судових актах у межах предмета конкретних справ. Формулювання загальних підходів щодо використання штучного інтелекту та

автоматизованих систем є авторським узагальненням і не замінює ознайомлення з повними текстами судових рішень.

Оцінка значення окремих судових актів для розвитку підходів щодо людського контролю, автоматизованого адміністрування, перевірюваності та відповідальності також становить авторський аналітичний висновок.

Рекомендоване цитування:

Берназюк Я. О. Штучний інтелект та автоматизовані системи у публічному адмініструванні й судочинстві: людський контроль, мотивованість, перевірюваність та відповідальність у практиці Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду. Версія 1.0. Zenodo, 2026. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.22274766>

Suggested citation:

Bernaziuk I. Artificial Intelligence and Automated Systems in Public Administration and Adjudication: Human Oversight, Reason-Giving, Verifiability and Responsibility in the Case Law of the Administrative Cassation Court within the Supreme Court of Ukraine. Version 1.0. Zenodo, 2026. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.22274766>

© 2026 Ian Bernaziuk. Licensed under CC BY 4.0.